

พุทธชนันตี

ในปีพุทธศักราช 2555 ประเทศไทยได้จัดงานเฉลิมฉลองงานพุทธชนันตี ซึ่งเป็นเทศกาลทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวันวิสาขบูชา เพื่อเป็นการระลึกถึงวาระครบรอบ 2,600 ปีแห่งการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันเป็นวันที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบหลักธรรมและแก่นแท้ของสรรพสิ่ง ซึ่งต่อมาทรงได้นำสิ่งที่พระองค์ค้นพบไปเผยแผ่แก่มนุษยทั้งหลายเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

ในสังคมไทยถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมมาอย่างช้านาน ซึ่งพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตของคนไทยในหลายๆ ด้าน แต่กระนั้นการตระหนักถึงแก่นแท้ในหลักธรรมของพุทธศาสนาและความพยายามในการให้คำอธิบายถึงสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้นั้น เพิ่งเริ่มมีความตื่นตัวมากขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง หากพิจารณาคำภีร์หรือเอกสารทางพุทธศาสนาในสมัยโบราณ อาทิ ไตรภูมิพระร่วง ชินกาลมาลีปกรณ์หรือ คำภีร์มหาปฐกสัทธนะก็ไม่ได้ให้คำอธิบายว่าพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อะไร ส่วนใหญ่มักกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในพุทธประวัติ หรืองานพุทธศิลป์สมัยต่างๆ จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์นับตั้งแต่รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา โลกทัศน์สมัยใหม่แบบตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดของกลุ่มชนชั้นสูงและปราชญ์นักคิดต่างๆ ในวงการพุทธศาสนา จึงมีการตั้งคำถามถึงสิ่งที่ป็นแก่นแท้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยพยายามค้นคว้า รวบรวม และให้คำอธิบายถึงสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่พุทธศาสนิกชนต่อไปซึ่งมีปราชญ์นักคิดสำคัญๆ ได้แก่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จนมาถึงปราชญ์ร่วมสมัยอย่าง พระธรรมโกศาจารย์ หรือท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นต้น

สำหรับพื้นฐานสำคัญของสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้จำแนกไว้ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ธรรมะ ซึ่งเป็นหลักความจริงของโลกที่ดำรงอยู่ชั่วกาลปาวสาร แม้พระองค์ไม่ทรงตรัสรู้ความจริงเหล่านี้ก็จะยังคงมีอยู่ พระองค์เป็นเพียงผู้ค้นพบแล้วหยิบยกมาเผยแผ่แก่ชาวโลกประการต่อมา พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งเป็นหลักความจริงเกี่ยวกับความทุกข์ เหตุแห่งการเกิดทุกข์ และหนทางสู่การดับทุกข์และประการสุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ พระปัญญาคุณ คือการจำแนกหลักธรรมที่ทรงตรัสรู้ออกเป็นหมวดหมู่ ตามระดับของความยากง่าย เพื่อทรงใช้สั่งสอนแก่เวไนยสัตว์ต่อไป

ต่อมาในภายหลัง ท่านพุทธทาสภิกขุ ยังได้ให้คำอธิบายของสังฆธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ในระดับที่ลึกลงไปกว่าหลักอริยสัจ 4 โดยแจกแจงให้เห็นหลักธรรมสำคัญอีก 2 ประการ ได้แก่ อิทัปปัจจยตา กฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่ว่าด้วยการอิงอาศัยเป็นเหตุเป็นผลกันไปอย่างต่อเนื่อง จึงไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุปัจจัย และ ปฏิจจสมุปบาท การเกิดขึ้นของความรู้สึกนึกคิดจนเป็นเหตุแห่งความทุกข์ทั้ง 12 ประการ อันเนื่องมาจากความไม่รู้ ความจริงแท้ที่ถูกต้องคือการรู้ถึงความทุกข์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร การดับทุกข์ทำได้อย่างไร ซึ่งถือว่าเป็นธรรมขั้นสูงที่ชี้ให้เห็นถึงเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งนำไปสู่การเวียนว่ายตายเกิดของชีวิตมนุษย์

ปัจจุบัน ความตื่นตัวในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องของหลักธรรมและแก่นแท้ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีตำราหรือหนังสือทางพุทธศาสนาเผยแผ่ไปสู่ผู้ที่สนใจจำนวนมาก หนึ่งในหนังสือสำคัญเรื่องหนึ่ง คือ พระพุทธเจ้าสอนอะไร นิพนธ์โดยสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงอดสาหะนิพนธ์ตามพระราชดำริของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเพื่อให้การสอนพระพุทธศาสนาในสังคมไทยตรงตามแนวทางในพระพุทธรวณะหรือแก่นความคิดสำคัญที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้